

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 22. junija 2023 *

„Predhodno odločanje – Območje svobode, varnosti in pravice – Pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah – Direktiva 2012/13/EU – Člena 3 in 4 – Obveznost pristojnih organov, da osumljene in obdolžene osebe nemudoma obvestijo o njihovi pravici do molka – Člen 8(2) – Pravica do sklicevanja na kršitev te obveznosti – Nacionalna ureditev, ki kazenskemu sodišču, ki meritorno odloča o zadevi, prepoveduje, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana taka kršitev – Člena 47 in 48 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah“

V zadevi C-660/21,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (kazensko sodišče v kraju Villefranche-sur-Saône, Francija) z odločbo z dne 26. oktobra 2021, ki je na Sodišče prispela 29. oktobra 2021, v kazenskem postopku

Procureur de la République

proti

K. B.,

F. S.,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, L. Bay Larsen, podpredsednik, A. Arabadjiev, C. Lycourgos, E. Regan, M. Safjan (poročevalec), P. G. Xuereb, predsedniki senatov, L. S. Rossi, predsednica senata, D. Gratsias, predsednik senata, M. L. Arastey Sahún, predsednica senata, S. Rodin, F. Biltgen, N. Piçarra, sodniki, I. Ziemele, sodnica, in J. Passer, sodnik,

generalni pravobranilec: P. Pikamäe,

sodna tajnica: S. Beer, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 20. septembra 2022,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za K. B. C. Lallich in B. Thellier de Poncheville, avocats,

* Jezik postopka: francoščina.

- za F. S. B. Thellier de Poncheville in S. Windey, avocates,
- za francosko vlado A. Daniel in A.-L. Desjonquères, agentki,
- za Irsko M. Browne, Chief State Solicitor, A. Joyce, M. Lane in J. Quaney, agenti, skupaj z R. Farrellom, SC, D. Fennellyjem, BL, in P. Gallagherjem, SC,
- za Evropsko komisijo A. Azéma in M. Wasmeier, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 26. januarja 2023

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 3 in 4 Direktive 2012/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2012 o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku (UL 2012, L 142, str. 1), člena 7 Direktive (EU) 2016/343 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku (UL 2016, L 65, str. 1) in člena 48 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru kazenskega postopka zoper K. B. in F. S. zaradi kaznivih dejanj kraje goriva.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2012/13

- 3 V uvodnih izjavah 3, 4, 10, 14, 19 in 36 Direktive 2012/13 je navedeno:
 - „(3) Izvajanje načela vzajemnega priznavanja odločb v kazenskih zadevah temelji na predpostavki, da države članice zaupajo v kazenskopravne sisteme drugih držav članic. Obseg izvajanja vzajemnega priznavanja je v veliki meri odvisen od številnih parametrov, ki vključujejo mehanizme za varovanje pravic osumljenih ali obdolženih oseb in skupne minimalne standarde, potrebne za lažje izvajanje načela vzajemnega priznavanja.
 - (4) Vzajemno priznavanje odločb v kazenskih zadevah lahko deluje učinkovito le v duhu zaupanja, kjer ne le pravosodni organi, temveč vsi udeleženci v kazenskem postopku priznavajo odločbe pravosodnih organov drugih držav članic kot enakovredne svojim lastnim, kar pomeni ne le zaupanje v ustreznost pravil drugih držav članic, ampak tudi zaupanje v pravilno uporabo teh pravil.

[...]

- (10) Skupna minimalna pravila bi morala voditi do okrepljenega zaupanja v kazenskopravne sisteme vseh držav članic, kar bi moralo po drugi strani voditi do učinkovitejšega pravosodnega sodelovanja v duhu vzajemnega zaupanja. Taka skupna minimalna pravila bi se morala uvesti na področju obveščanja v kazenskem postopku.

[...]

- (14) Ta direktiva [z] namenom krepitve vzajemnega zaupanja med državami članicami določa skupne minimalne standarde na področju obveščanja o pravicah in obdolžitvah, ki se zagotovi[...] osebam, osumljenim ali obdolženim kaznivega dejanja. Ta direktiva temelji na pravicah, določenih v Listini, zlasti členih 6, 47 in 48 Listine, ter nadgrajuje člena 5 in 6 [Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane v Rimu 4. novembra 1950], kakor ju razlaga Evropsko sodišče za človekove pravice. [...]

[...]

- (19) Pristojni organi bi morali, kot je določeno v tej direktivi, osumljene ali obdolžene osebe nemudoma ustno ali pisno obvestiti o navedenih pravicah, kot se uporabljajo v nacionalnem pravu, ki so bistvenega pomena za zagotavljanje poštenosti postopka. Da bi se zagotovilo praktično in učinkovito izvajanje teh pravic, bi bilo treba osumljeno ali obdolženo osebo obvestiti pravočasno med postopkom in vsaj še pred prvim uradnim zaslišanjem na policiji ali pred drugim pristojnim organom.

[...]

- (36) V skladu z nacionalnim pravom bi morale imeti osumljene ali obdolžene osebe oziroma njihov odvetnik pravico izpodbijati odločitev pristojnih organov zaradi opustitve ali zavrnitve pravice dostopa do informacij ali razkritja določenega gradiva zadeve v skladu s to direktivo. Ta pravica za države članice ne pomeni obveznosti uvajanja posebnega pritožbenega postopka, ločenega mehanizma ali pritožbenega postopka za izpodbijanje takšnih opustitev ali zavrnitev dostopa.“

4 Člen 3 te direktive, naslovljen „Pravica do obveščenosti o pravicah“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da so osumljene ali obdolžene osebe zaradi učinkovitega uveljavljanja procesnih pravic v skladu z nacionalnim pravom nemudoma obveščene vsaj o naslednjem:

- (a) pravici dostopa do odvetnika;
- (b) upravičenju do brezplačnega pravnega nasveta in pogojev za njegovo pridobitev;
- (c) pravici do obveščenosti o obdolžitvah v skladu s členom 6;
- (d) pravici do tolmačenja in prevajanja;
- (e) pravici do molka.

2. Države članice zagotovijo, da so navedene osebe o pravicah iz odstavka 1 obveščene ustno ali pisno, v preprostem in razumljivem jeziku, ob upoštevanju posebnih potreb ranljivih osumljenih ali ranljivih obdolženih oseb.“

5 Člen 4 navedene direktive, naslovljen „Obvestilo o pravicah ob prijemu ali pridržanju“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da prijete ali pridržane osumljene ali obdolžene osebe nemudoma prejmejo pisno obvestilo o pravicah. Prav tako se jim omogoči, da obvestilo o pravicah preberejo in ga med odvzemom prostosti obdržijo.

2. Razen informacij iz člena 3, se v obvestilu o pravicah iz odstavka 1 tega člena navedejo tudi informacije o naslednjih pravicah v skladu z nacionalnim pravom:

(a) pravici dostopa do gradiva zadeve;

(b) pravici do obvestila konzularnim organom in tretjim osebam;

(c) pravici dostopa do nujne zdravniške pomoči, in

(d) največje možno število ur ali dni odvzema prostosti osumljenim ali obdolženim osebam pred privedbo pred pravosodni organ.

3. V obvestilu o pravicah so navedene tudi osnovne informacije o vseh možnostih v skladu z nacionalnim pravom za izpodbijanje zakonitosti prijeta, pritožbo zoper pridržanje ter prošnjo za začasni izpust.

4. Obvestilo o pravicah je sestavljeno v preprostem in razumljivem jeziku. Okvirni vzorec obvestila o pravicah je prikazan v Prilogi I.

5. Države članice zagotovijo, da osumljene ali obdolžene osebe prejmejo pisno obvestilo o pravicah v jeziku, ki ga razumejo. Kadar obvestila o pravicah ni možno sestaviti v ustreznem jeziku, se osumljene ali obdolžene osebe o pravicah obvesti ustno, v jeziku, ki ga razumejo. Nato se navedenim osebam brez nepotrebnega odlašanja izroči obvestilo o pravicah v jeziku, ki ga razumejo.“

6 Člen 8 iste direktive, naslovljen „Vodenje evidence in pravica do pritožbe“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da se o vseh informacijah, danih osumljenim ali obdolženim osebam v skladu s členi 3 do 6, vodi evidenca po postopku evidentiranja, določenem v predpisih zadevne države članice.

2. Države članice zagotovijo, da imajo osumljene ali obdolžene osebe ali njihov odvetnik v skladu s postopki nacionalnega prava pravico do izpodbijanja odločitev pristojnih organov zaradi opustitve ali zavrnitve pravice dostopa do informacij v skladu s to direktivo.“

Direktiva 2013/48/EU

- 7 Direktiva 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2013 o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje ter pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemu prostosti (UL 2013, L 294, str. 1) vsebuje člen 3, naslovljen „Pravica do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku“, ki v odstavku 1 določa:

„Države članice osumljenim in obdolženim osebam zagotovijo pravico do dostopa do odvetnika tako hitro in na takšen način, da se zadevnim osebam omogoči dejansko in učinkovito uveljavljanje njihove pravice do obrambe.“

- 8 Člen 9 te direktive, naslovljen „Odpoved pravici“, določa:

„1. Brez poseganja v nacionalno pravo, ki določa obvezno navzočnost ali pomoč odvetnika, države članice v zvezi z vsakršno odpovedjo pravici iz členov 3 in 10 zagotovijo:

(a) da je bila osumljena ali obdolžena oseba ustno ali pisno v preprostem in razumljivem jeziku jasno in dovolj dobro obveščena o vsebini zadevne pravice ter morebitnih posledicah odpovedi tej pravici ter

(b) da je bila odpoved pravici dana prostovoljno in nedvoumno.

2. Odpoved pravici, ki je lahko dana pisno ali ustno, in okoliščine, v katerih je bila dana, se evidentirajo po postopku za evidentiranje v skladu s pravom zadevne države članice.

3. Države članice zagotovijo, da lahko osumljene ali obdolžene osebe naknadno prekličejo odpoved pravici v kateri koli fazi kazenskega postopka in da so seznanjene s to možnostjo. Takšen preklic začne učinkovati od trenutka preklica.“

Direktiva 2016/343

- 9 Člen 7 Direktive 2016/343, naslovljen „Pravica do molka in pravica posameznika, da ne izpove zoper sebe“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da imajo osumljene in obdolžene osebe pravico do molka v zvezi s kaznivim dejanjem, katerega storitve so osumljene ali obdolžene.

2. Države članice zagotovijo, da imajo osumljene in obdolžene osebe pravico, da ne izpovedo zoper sebe.

3. Uveljavljanje pravice posameznika, da ne izpove zoper sebe, pristojnim organom ne preprečuje zbiranja dokazov, ki se lahko pridobijo zakonito z uporabo zakonitih prisilnih ukrepov in ki obstajajo neodvisno od volje osumljenih ali obdolženih oseb.

4. Države članice lahko sodnim organom dovolijo, da pri izrekanju sankcij upoštevajo sodelovanje osumljenih in obdolženih oseb.

5. Če osumljene ali obdolžene osebe uveljavljajo pravico do molka ali pravico, da ne izpovedo zoper sebe, se to ne uporabi proti njim in se ne šteje kot dokaz, da so storile zadevno kaznivo dejanje.

6. Ta člen ne preprečuje državam članicam, da se odločijo, da lahko pri manjših kršitvah postopek ali nekatere njegove faze potekajo v pisni obliki ali brez zaslišanja osumljene ali obdolžene osebe s strani pristojnih organov v zvezi z zadevno kršitvijo, pod pogojem, da je to skladno s pravico do poštenega sojenja.“

Francosko pravo

10 Člen 53, prvi odstavek, zakonika o kazenskem postopku določa:

„Za kaznivo dejanje, storjeno *in flagranti*, se šteje kaznivo dejanje, ki še poteka ali ki je bilo ravnokar storjeno. Za kaznivo dejanje, storjeno *in flagranti*, gre tudi, kadar je zelo kmalu po dejanju osumljena oseba deležna ogorčenega neodobravanja javnosti ali se odkrije, da poseduje predmete, ali pa obstajajo sledi ali znaki, ki kažejo na to, da je oseba sodelovala pri kaznivem dejanju.“

11 Člen 63-1 tega zakonika določa:

„Kriminalist ali policist ob nadzoru kriminalista pridržano osebo v jeziku, ki ga razume, po potrebi prek obrazca iz trinajstega odstavka, nemudoma obvesti o:

(1) njenem policijskem pridržanju ter trajanju ukrepa in njegovem morebitnem podaljšanju ali podaljšanjih;

(2) kvalifikaciji, domnevnem datumu in kraju kaznivega dejanja, za katero je osumljena, da ga je storila ali poskušala storiti, ter o razlogih iz točk od 1 do 6 člena 62-2, ki upravičujejo njeno pridržanje;

(3) tem, da ima:

- pravico, da obvesti bližnjega in delodajalca ter, če gre za tujca, konzularne organe države, katere državljan je, in da po potrebi komunicira s temi osebami v skladu s členom 63-2;
- pravico do zdravniškega pregleda v skladu s členom 63-3;
- pravico do pomoči odvetnika v skladu s členi od 63-3-1 do 63-4-3;
- po potrebi pravico do pomoči tolmača;
- pravico, da se v najkrajšem možnem času in najpozneje pred morebitnim podaljšanjem pridržanja seznani z dokumenti iz člena 63-4-1;
- pravico, da predloži pripombe državnemu tožilcu ali po potrebi sodniku, pristojnemu za odreditev pripora, kadar ta sodnik odloča o morebitnem podaljšanju pridržanja, da bi dosegla, da bi se ta ukrep končal. Če oseba ni privedena k sodniku, lahko ustno poda svoje pripombe na zapisnik o zaslišanju, s katerim se navedeni sodnik seznani pred odločanjem o podaljšanju ukrepa;

- pravico, da na zaslišanjih, potem ko se identificira, poda izjave, odgovarja na postavljena vprašanja ali molči.

[...]

Informacije, posredovane na podlagi tega člena, se navedejo v zapisniku o policijskem pridržanju, ki ga podpiše pridržana oseba. Če ta podpis zavrne, se to zabeleži.

V skladu s členom 803-6 se osebi ob seznanitvi s pridržanjem izroči dokument, v katerem so navedene njene pravice.“

12 Člen 63-4-1 navedenega zakonika določa:

„Odvetnik lahko na zahtevo vpogleda v zapisnik, sestavljen v skladu s predzadnjim odstavkom člena 63-1, o seznanitvi s policijskim pridržanjem in z njim povezanimi pravicami, zdravniško potrdilo, sestavljeno v skladu s členom 63-3, in zapisnike o zaslišanju osebe, ki jo zastopa. Kopij teh dokumentov ne more zahtevati niti teh dokumentov ne more sam kopirati. Lahko pa si naredi zapiske.

Tudi oseba, ki je pridržana, lahko vpogleda v dokumente iz prvega odstavka tega člena ali njihove kopije.“

13 Člen 73 istega zakonika določa:

„Pri kaznivem dejanju *in flagranti*, ki se kaznuje z zaporno kaznijo, lahko vsakdo prime storilca in ga privede k najbližjemu kriminalistu.

Kadar je oseba privedena h kriminalistu, njeno policijsko pridržanje - kadar so izpolnjeni pogoji za ta ukrep iz tega zakonika - ni obvezno, če ni potrebno, da ostane dosegljiva za preiskovalce, in je bila obveščena, da lahko kadar koli zapusti prostore policije ali žandarmerije. Ta odstavek pa se ne uporablja, če je osebo h kriminalistu prisilno privedel policist.“

14 Člen 385, prvi in šesti odstavek, zakonika o kazenskem postopku določa:

„Kazensko sodišče je pristojno za ugotovitev ničnosti postopkov, v katerih odloča, razen če se mu zadeva predloži po sklepu preiskovalnega sodnika ali preiskovalnega senata.

[...]

Vsekakor je treba ugovore ničnosti podati pred kakršno koli vsebinsko obrambo.“

Postopek v glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

- 15 Policisti so 22. marca 2021 zvečer K. B. in F. S. ustavili zaradi njune sumljive prisotnosti na parkirišču podjetja. Ugotovili so, da je rezervoar tovornega vozila, parkiranega na tem parkirišču, odprt in da so v bližini posode za gorivo. Ti policisti so ob 22.25 K. B. in F. S., ki sta se poskušala skriti, prijeli in vklenili ter takoj začeli preiskavo dejanja *in flagranti* zaradi kraje goriva na podlagi člena 53, prvi odstavek, zakonika o kazenskem postopku.
- 16 Policisti so po tem, ko so K. B. in F. S. zaslišali, ne da bi ju seznanili s pravicami iz člena 63-1 zakonika o kazenskem postopku, obvestili kriminalista, ki je zahteval takojšnjo izročitev obeh osumljencev zaradi pridržanja v skladu s členom 73 *in fine* zakonika o kazenskem postopku.

- 17 Policisti tega navodila niso upoštevali, temveč so se obrnili na drugega kriminalista, ki je ob 22.40 prišel na kraj dogodka, in namesto da bi oba osumljenca pridržal, ju seznanil z navedenimi pravicami in obvestil državnega tožilca, kot to zahteva francosko pravo, je opravil preiskavo vozila teh oseb. Pri tej preiskavi so bili odkriti obremenilni dokazi, kot so zamaški, lijak in električna črpalka. Kriminalist je K. B. in F. S. postavil vprašanja, na katera sta ta odgovorila.
- 18 Državni tožilec je bil ob 22.50 obveščen o pridržanju F. S. in K. B., ki sta bila ob 23.00 oziroma ob 23.06 obveščena o svojih pravicah, med katerimi je pravica do molka.
- 19 Tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (kazensko sodišče v kraju Villefranche-sur-Saône, Francija), ki vsebinsko odloča v kazenskem postopku zoper K. B. in F. S. zaradi kaznivih dejanj kraje goriva in ki je predložitveno sodišče, je ugotovilo, da so bila v obravnavani zadevi opravljena preiskovalna dejanja in pridobljene samoobtožujoče izjave, preden sta bila K. B. in F. S. obveščena o svojih pravicah, kar je v nasprotju s členom 63-1 zakonika o kazenskem postopku, s katerim sta prenesena člena 3 in 4 Direktive 2012/13. Po presoji predložitvenega sodišča je bila tema osebama zaradi prepozne odreditve pridržanja, prepozne obvestitve državnega tožilca in prepoznega obvestila o njunih pravicah, zlasti o pravici do molka, kršena pravica, da ne izpovesta zoper sebe. V teh okoliščinah bi bilo treba v skladu s sodno prakso Cour de cassation (kasacijsko sodišče, Francija) načeloma razveljaviti preiskavo vozila, pridržanje osumljencev in vsa dejanja, ki iz tega izhajajo.
- 20 V tem okviru je iz spisa, ki je na voljo Sodišču, razvidno, da mora v skladu s členom 385 zakonika o kazenskem postopku zadevna oseba ali njen odvetnik pred kakršno koli vsebinsko obrambo podati ugovore ničnosti postopka, kot je kršitev obveznosti iz člena 63-1 tega zakonika, da je treba osebo ob njenem policijskem pridržanju obvestiti o pravici do molka. Iz tega spisa je razvidno tudi, da je K. B. in F. S. pomagal odvetnik, da pa niti ta niti K. B. in F. S. pred obrambo v glavni stvari niso vložili ugovora ničnosti v smislu člena 385 navedenega zakonika, ki bi se nanašal na kršitev te obveznosti.
- 21 Poleg tega predložitveno sodišče navaja, da je Cour de cassation (kasacijsko sodišče) člen 385 zakonika o kazenskem postopku razlagalo tako, da prvostopenjskim sodiščem prepoveduje, da po uradni dolžnosti ugotovijo neveljavnost postopka, razen neveljavnosti postopka, ki je posledica njihove nepristojnosti, če obdolženec, ki ima pravico do pomoči odvetnika, kadar je navzoč ali ga pred sodiščem zastopa zagovornik, lahko uveljavlja tako neveljavnost pred vsakršno obrambo v glavni stvari, pri čemer ima ta obdolženec enako možnost v pritožbenem postopku, če na prvi stopnji ni bil navzoč pred sodiščem ali ni bil zastopan. Zato naj bi tako razlagani člen 385 zakonika o kazenskem postopku predložitvenemu sodišču prepovedoval, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti iz prejšnje točke te sodbe.
- 22 V tem okviru se predložitveno sodišče sprašuje, ali je prepoved iz člena 385 navedenega zakonika, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti, določena s pravom Unije, kot je obveznost iz členov 3 in 4 Direktive 2012/13, da so osumljene in obdolžene osebe nemudoma obveščene o svoji pravici do molka, v skladu s tem pravom.
- 23 V zvezi s tem opozarja, da to, da nacionalno sodišče po uradni dolžnosti uporabi pravo Unije, ob neobstoju pravil tega prava glede postopka spada v procesno avtonomijo držav članic, in sicer v mejah načel enakovrednosti in učinkovitosti. Sodišče pa je v sodbi z dne 14. decembra 1995, Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437), odločilo, da pravo Unije nasprotuje uporabi

nacionalnega procesnega pravila, ki nacionalnemu sodišču, ki odloča v okviru svoje pristojnosti, prepoveduje, da po uradni dolžnosti presodi združljivost akta nacionalnega prava z določbo Unije, če se pravni subjekt na to določbo ni skliceval v določenem roku.

- 24 Poleg tega se predložitveno sodišče sklicuje na sodno prakso Sodišča na področju nepoštenih pogojev, v kateri je to ugotovilo, da mora nacionalno sodišče po uradni dolžnosti preučiti kršitev nekaterih določb Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288, in popravek v UL 2019, L 214, str. 25), ker taka preučitev omogoča doseg rezultata, določenih s to direktivo. V tej sodni praksi naj bi bil tako nacionalnemu sodišču priznan status organa države članice in s tem povezana obveznost tega sodišča kot udeleženca, ki polnopravno sodeluje pri postopku prenosa direktiv, in sicer v posebnih okoliščinah, kadar je ena od strank v postopku podrejena. To razlogovanje v zvezi s potrošnikom pa naj bi bilo mogoče prenesti na obdolženca v kazenski zadevi, zlasti ker ni nujno, da temu pri uveljavljanju njegovih pravic pomaga odvetnik.
- 25 V teh okoliščinah je Tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (kazensko sodišče v kraju Villefranche-sur-Saône, Francija) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člena 3 (Pravica do obveščenosti o pravicah) in 4 (Obvestilo o pravicah ob prijemu ali pridržanju) Direktive [2012/13] ter člen 7 (Pravica do molka) Direktive [2016/343] v povezavi s členom 48 (Domneva nedolžnosti in pravica do obrambe) Listine razlagati tako, da nasprotujejo temu, da nacionalno sodišče ne sme po uradni dolžnosti ugotoviti kršitve pravice do obrambe, kakor jo zagotavljata navedeni direktivi, in natančneje temu, da ne sme – da bi postopek razveljavilo – po uradni dolžnosti ugotoviti, da ob prijemu ni bila opravljena seznanitev s pravico do molka ali da je bila seznanitev s pravico do molka opravljena prepozno?“

Vprašanje za predhodno odločanje

- 26 V skladu z ustaljeno sodno prakso mora Sodišče v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, uvedenega s členom 267 PDEU, nacionalnemu sodišču podati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. S tega vidika mora Sodišče po potrebi preoblikovati vprašanja, ki so mu bila predložena. Poleg tega lahko Sodišče upošteva določbe prava Unije, na katere se nacionalno sodišče v svojem vprašanju ni sklicevalo (sodba z dne 15. julija 2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, točka 31).
- 27 To, da je nacionalno sodišče vprašanje za predhodno odločanje formalno oblikovalo tako, da se je sklicevalo na nekatere določbe prava Unije, namreč ne preprečuje, da Sodišče nacionalnemu sodišču ne bi predložilo vseh elementov razlage, ki bi lahko bili koristni pri sojenju o zadevi, o kateri to odloča, ne glede na to, ali jih je nacionalno sodišče v vprašanjih navedlo. V zvezi s tem mora Sodišče iz vseh elementov, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, zlasti iz obrazložitve predložitvene odločbe, izluščiti elemente prava Unije, ki jih je treba razložiti ob upoštevanju predmeta spora (sodba z dne 22. decembra 2022, Ministre de la Transition écologique in Premier ministre (Odgovornost države za onesnaženje zraka), C-61/21, EU:C:2022:1015, točka 34 in navedena sodna praksa).

- 28 V obravnavanem primeru je treba na eni strani ugotoviti, da se vprašanje za predhodno odločanje med drugim nanaša na člen 7 Direktive 2016/343, ki v odstavku 1 določa, da morajo države članice zagotoviti, da imajo osumljene in obdolžene osebe pravico do molka v zvezi s kaznivim dejanjem, katerega storitve so osumljene ali obdolžene.
- 29 Vendar je treba poudariti, da je bil predlog za sprejetje predhodne odločbe vložen v okoliščinah, v katerih sta bili zadevni osebi o pravici do molka obveščeni prepozno, saj so jima, kot je razvidno iz točk od 16 do 19 te sodbe, policisti in kriminalist postavili vprašanja in pridobili samoobtožujoče izjave, preden sta bili ti osebi o navedeni pravici obveščeni. Ta predlog se tako nanaša na posledice, ki jih mora sodišče, ki meritorno odloča o zadevi, po potrebi izpeljati iz tega, da je bilo navedeno obvestilo podano prepozno, če se ti osebi ali njun odvetnik na to niso sklicevali v roku, ki ga določa pravo zadevne države članice. Obveznost, da se osumljenim ali obdolženim osebam nemudoma zagotovijo informacije in da so obveščene o pravicah, med drugim o pravici do molka, kot tudi obveznost, da države članice zagotovijo, da se lahko opustitev ali zavrnitev pravice dostopa do takih informacij ali obvestil izpodbijata, sta posebej urejeni z Direktivo 2012/13, natančneje, prva obveznost s členoma 3 in 4 te direktive, druga pa s členom 8(2) navedene direktive. Zato je treba, kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah od 31 do 35 sklepnih predlogov, na to vprašanje za predhodno odločanje odgovoriti ob upoštevanju zgolj te direktive.
- 30 Na drugi strani je iz uvodne izjave 14 Direktive 2012/13 razvidno, da ta direktiva temelji na pravicah, določenih zlasti v členih 47 in 48 Listine, ter da je njen namen spodbujanje teh pravic v zvezi z osumljenimi ali obdolženimi osebami v kazenskem postopku (glej v tem smislu sodbo z dne 19. septembra 2019, Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2018:765, točka 37).
- 31 Čeprav se vprašanje za predhodno odločanje nanaša le na člen 48 Listine, ki se nanaša na domnevo nedolžnosti in pravico do obrambe, pa je treba opozoriti, da je Sodišče že razsodilo, da pravica do molka ni zagotovljena le s tem členom, ampak tudi s členom 47, drugi odstavek, Listine, ki se nanaša na pravico do poštenega sojenja (glej v tem smislu sodbo z dne 2. februarja 2021, Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, točka 45). Zato je treba to vprašanje preučiti tudi ob upoštevanju zadnjenavedene določbe Listine.
- 32 V teh okoliščinah je treba šteti, da predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člena 3 in 4 ter člen 8(2) Direktive 2012/13 v povezavi s členoma 47 in 48 Listine razlagati tako, da nasprotujejo nacionalni ureditvi, s katero je sodišču, ki meritorno odloča o kazenski zadevi, prepovedano, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti, ki jo imajo pristojni organi na podlagi teh členov 3 in 4, da osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obvestijo o njihovi pravici do molka, zaradi česar bi bil postopek razveljavljen.
- 33 V zvezi s tem je treba opozoriti, da morajo države članice v skladu s členom 3(1)(e) in (2) ter členom 4(1) in (2) Direktive 2012/13 zagotoviti, da osumljene ali obdolžene osebe nemudoma ustno ali pisno prejmejo informacije, kadar so te osebe prijetе ali pridržane, pa pisno obvestilo o pravicah, ki med drugim zadeva pravico do molka, da se omogoči učinkovito uveljavljanje te pravice. Te določbe torej določajo obveznost pristojnih organov držav članic, da osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obvestijo o navedeni pravici, pri čemer je treba pojasniti, da ne glede na morebitno strožjo naravo te obveznosti v zvezi s prijetimi ali pridržanimi osumljenimi ali obdolženimi osebami iz uvodne izjave 19 te direktive izhaja, da mora policija ali drug pristojni organ zgoraj navedene informacije vsekakor zagotoviti najpozneje pred tem, ko policija ali drug pristojni organ opravi prvo uradno zaslišanje osumljene ali obdolžene osebe.

- 34 V obravnavanem primeru je predložitveno sodišče v bistvu ugotovilo, da sta bila K. B. in F. S., ki sta bila prijeta pri storitvi kaznivega dejanja in bi torej morala biti kot osebi, ki sta bili prijete in osumljeni storitve kaznivega dejanja, nemudoma obveščeni o svoji pravici do molka na podlagi nacionalnega prava, s katerim so bile prenesene določbe Direktive 2012/13, navedene v prejšnji točki, o tej pravici obveščena prepozno, in sicer šele po tem, ko so jima policisti in kriminalisti postavili vprašanja ter od njiju pridobili samoobtožujoče izjave.
- 35 V tem okviru je treba opozoriti, da morajo države članice v skladu s členom 8(2) Direktive 2012/13 zagotoviti, da imajo osumljene ali obdolžene osebe ali njihov odvetnik v skladu s postopki nacionalnega prava pravico do izpodbijanja odločitev pristojnih organov zaradi opustitve ali zavrnitve pravice dostopa do informacij v skladu s to direktivo.
- 36 Ta določba se med drugim uporablja v položaju, v katerem je bila informacija o pravici do molka podana prepozno. Ker namreč člena 3(1) in 4(1) te direktive zahtevata, da so osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obveščene o svoji pravici do molka, ni mogoče šteti, da je bila informacija, ki je bila o tem podana, ne da bi bila spoštovana ta zahteva po hitrosti, podana „v skladu“ s to direktivo. Zato morajo imeti v skladu s členom 8(2) navedene direktive osumljene ali obdolžene osebe ali njihov odvetnik možnost to neobvestitev izpodbijati.
- 37 V zvezi s tem je treba opozoriti, da ob upoštevanju pomembnosti pravice do učinkovitega pravnega sredstva, varovane s členom 47, prvi odstavek, Listine, člen 8(2) Direktive 2012/13 nasprotuje vsakršnemu nacionalnemu ukrepu, ki preprečuje uveljavljanje učinkovitih pravnih sredstev v primeru kršitve pravic, varovanih s to direktivo (sodba z dne 19. septembra 2019, Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, točka 57).
- 38 Vendar ta določba Direktive 2012/13 s sklicevanjem na „postopke nacionalnega prava“ ne določa niti načinov in rokov, v katerih se lahko osumljene in obdolžene osebe ter po potrebi njihov odvetnik sklicujejo na kršitev obveznosti, da so take osumljene in obdolžene osebe nemudoma obveščene o svoji pravici do molka, niti morebitnih postopkovnih posledic, če ne pride do tega sklicevanja, kot je možnost sodišča, ki meritorno odloča o kazenski zadevi, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana taka kršitev, zaradi česar bi bil postopek razveljavljen. Manevrski prostor, ki je tako prepuščen državam članicam pri določitvi teh načinov in posledic, je potrjen tudi z uvodno izjavo 36 te direktive, v skladu s katero pravica do izpodbijanja – v skladu z nacionalnim pravom – odločitev pristojnih organov zaradi opustitve ali zavrnitve pravice dostopa do informacij ali razkritja določenega gradiva zadeve v skladu s to direktivo držav članic ne zavezuje, da uvedejo poseben pritožbeni postopek, ločen mehanizem ali pritožbeni postopek za izpodbijanje takšnih opustitev ali zavrnitev dostopa.
- 39 Zato je treba ugotoviti, da Direktiva 2012/13 ne določa pravil, ki bi urejala možnost sodišča, ki meritorno odloča o kazenski zadevi, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti, da so take osumljene in obdolžene osebe nemudoma obveščene o svoji pravici do molka, zaradi česar bi bil postopek razveljavljen.
- 40 Vendar je treba opozoriti, da morajo države članice pri izvajanju člena 3(1)(e), člena 4(1) in člena 8(2) Direktive 2012/13 v skladu s členom 51(1) Listine zagotoviti spoštovanje zahtev, ki izhajajo tako iz pravice do učinkovitega pravnega sredstva in pravice do poštenega sojenja iz člena 47, prvi in drugi odstavek, Listine kot iz pravice do obrambe iz člena 48(2) Listine, ki so konkretizirane s temi določbami Direktive 2012/13 (glej v tem smislu sodbo z dne 1. avgusta 2022, TL (Odsotnost tolmača in prevoda), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, točka 42).

- 41 Dodati je treba še, da imajo v skladu s členom 52(3) Listine pravice iz Listine enako vsebino in obseg kot ustrezne pravice, zagotovljene z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisano 4. novembra 1950 v Rimu (v nadaljevanju: EKČP), kar ne preprečuje širšega varstva po pravu Unije. Sodišče mora torej pri razlagi pravic, ki so zagotovljene s členom 47, prvi in drugi odstavek, in členom 48(2) Listine, upoštevati ustrezne pravice, ki so zagotovljene s členoma 6 in 13 EKČP, kakor ju razlaga Evropsko sodišče za človekove pravice, kot minimalno raven varstva (glej v tem smislu sodbi z dne 2. februarja 2021, Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, točka 37 in navedena sodna praksa, ter z dne 9. marca 2023, Intermarché Casino Achats/Komisija, C-693/20 P, EU:C:2023:172, točke od 41 do 43). V uvodni izjavi 14 Direktive 2012/13 je poleg tega izrecno navedeno, da ta direktiva med drugim nadgrajuje ta člen 6, kakor ga razlaga navedeno sodišče.
- 42 Glede na to in s pridržkom preveritve, ki jo mora opraviti predložitveno sodišče, je treba ugotoviti, da – kot je razvidno iz pojasnil francoske vlade v pisnem stališču in na obravnavi – francosko kazensko pravo, zlasti člen 63-1(3), člen 63-4-1 in člen 385 zakonika o kazenskem postopku, osumljenim ali obdolženim osebam ter po potrebi odvetniku omogoča, da se na kakršen koli način in kadar koli od pridržanja teh oseb do predstavitve vsebinske obrambe sklicuje na kakršno koli kršitev obveznosti, da so osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obveščene o svoji pravici do molka, kot izhaja iz členov 3 in 4 Direktive 2012/13, pri čemer je treba pojasniti, da imajo tako te osumljene ali obdolžene osebe kot njihov odvetnik pravico do vpogleda v spis, zlasti v zapisnik o seznanitvi s pridržanjem, in s tem povezane pravice.
- 43 Države članice pa lahko glede na manevrski prostor, ki jim ga pušča Direktiva 2012/13, sklicevanje na tako kršitev časovno omejijo na fazo pred predstavitvijo vsebinske obrambe. Natančneje, ugotoviti je treba, da se s prepovedjo kazenskemu sodišču, ki meritorno odloča o zadevi, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je ta kršitev podana, zaradi česar bi bil postopek razveljavljen, načeloma spoštujeta pravica do učinkovitega pravnega sredstva in poštenega sojenja, določena v členu 47, prvi in drugi odstavek, Listine, ter pravica do obrambe, določena v členu 48(2) Listine, če so imele osumljene ali obdolžene osebe ali njihov odvetnik dejansko in učinkovito možnost sklicevati se na zadevno kršitev ter so ti za to imeli na voljo razumen rok in možnost vpogleda v spis.
- 44 Ob tem je treba za zagotovitev polnega učinka pravice do molka pojasniti, da taka ugotovitev velja le, če so te osebe v roku, ki jim je na voljo za sklicevanje na kršitev člena 3(1)(e) in člena 4(1) Direktive 2012/13, dejansko in učinkovito razpolagale s pravico do dostopa do odvetnika, kot je določena v členu 3 Direktive 2013/48 in kot jo omogoča mehanizem brezplačne pravne pomoči iz Direktive (EU) 2016/1919 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o brezplačni pravni pomoči za osumljene in obdolžene osebe v kazenskem postopku ter za zahtevane osebe v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje (UL 2016, L 297, str. 1).
- 45 Ta razlaga navedenih določb Direktive 2012/13 v povezavi s členoma 47 in 48 Listine je podprta s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice v zvezi s členom 6 EKČP, pri čemer je to sodišče že razsodilo, da je mogoče položaj posebne ranljivosti obdolženca v fazi preiskave za pripravo na sojenje ustrezno izravnati le s pomočjo odvetnika, čigar naloga je zlasti zagotoviti spoštovanje pravice vsakega obdolženca, da ne izpove zoper sebe (ESČP, 27. november 2008, Salduz proti Turčiji, CE:ECHR:2008:1127JUD003639102, točka 54).
- 46 Vendar dejstvo, da mora biti osumljenim in obdolženim osebam po nacionalnem pravu ponujena dejanska in učinkovita možnost, da se obrnejo na odvetnika, ne izključuje, da morajo te osebe, če se tej možnosti odpovejo, načeloma nositi morebitne posledice te odpovedi, če je bila ta izvedena

v skladu s pogoji iz člena 9 Direktive 2013/48. Natančneje, odstavek 1 te določbe predpisuje, da mora biti osumljena ali obdolžena oseba ustno ali pisno v preprostem in razumljivem jeziku jasno in dovolj dobro obveščena o vsebini zadevne pravice ter morebitnih posledicah odpovedi tej pravici ter da mora biti odpoved pravici dana prostovoljno in nedvoumno.

- 47 Ugotovitve iz točke 44 te sodbe ne omajajo dejstvo, da člen 8(2) Direktive 2012/13 določa, da morajo imeti osumljene ali obdolžene osebe „ali“ njihov odvetnik možnost, da se sklicujejo na kršitev obveznosti, da so te osebe nemudoma obveščene o svoji pravici do molka. Ta priredni veznik je namreč treba razumeti tako, da se mora ta osumljena ali obdolžena oseba sama sklicevati na tako kršitev le v primerih, v katerih se je veljavno odpovedala možnosti pomoči odvetnika, katere veljavnost mora preveriti sodišče, ali pa želi to kršitev uveljavljati sama, in ne prek svojega odvetnika.
- 48 Poleg tega je treba še poudariti, da morajo v skladu s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice nacionalna sodišča, kadar se ugotovi kršitev postopka, presoditi, ali je bila ta kršitev odpravljena med postopkom, ki je sledil, pri čemer neobstoj take presoje sam po sebi *prima facie* ni združljiv z zahtevami poštenega sojenja v smislu člena 6 EKČP (ESČP, 28. januar 2020, Mehmet Zeki Çelebi proti Turčiji, CE:ECHR:2020:0128JUD002758207, točka 51). Tako je treba v primeru, da osumljenec ne bi bil pravočasno obveščen o pravici, da ne izpove zoper sebe, in o pravici do molka, presoditi, ali je mogoče kljub tej pomanjkljivosti kazenski postopek v celoti šteti za pošten, pri čemer je treba upoštevati več dejavnikov, med katerimi sta vprašanje, ali so izjave, zbrane brez take obvestitve, sestavni ali pomemben del obremenilnih dokazov, in moč drugih dokazov v spisu (glej v tem smislu ESČP, 13. september 2016, Ibrahim in drugi proti Združenemu kraljestvu, CE:ECHR:2016:0913JUD005054108, točki 273 in 274).
- 49 Iz zgornjih ugotovitev izhaja, da ni mogoče šteti, da nacionalna ureditev, ki sodišču, ki meritorno odloča o kazenski zadevi, prepoveduje, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti, ki jo imajo pristojni organi na podlagi členov 3 in 4 Direktive 2012/13, da osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obvestijo o njihovi pravici do molka – zaradi česar bi bil postopek razveljavljen – krši člena 47 in 48 Listine, kadar te osebe niso bile prikrajšane za dejansko in učinkovito možnost dostopa do odvetnika v skladu s členom 3 Direktive 2013/48, po potrebi z uporabo brezplačne pravne pomoči pod pogoji iz Direktive 2016/1919, ter so imele – tako kot po potrebi njihov odvetnik – pravico do vpogleda v svoj spis in do uveljavljanja te kršitve v razumnem roku v skladu s členom 8(2) Direktive 2012/13.
- 50 Sodna praksa, na katero se sklicuje predložitveno sodišče in ki je navedena v točkah 23 in 24 te sodbe, te ugotovitve ne omajajo.
- 51 Na eni strani je bila namreč v zadevi, v kateri je bila izdana sodba z dne 14. decembra 1995, Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437), na podlagi nacionalnega prava sodišču podeljena pristojnost, da po uradni dolžnosti presodi skladnost akta nacionalnega prava z določbo prava Unije. Vendar je predložitveno sodišče zaradi dejstva, da se je rok, v katerem je mogoče to presojo opraviti po uradni dolžnosti, na datum obravnave že iztekel, to pristojnost izgubilo. Postopek v glavni stvari pa se nanaša na vprašanje, ali pravo Unije zahteva, da se nacionalnemu sodišču prizna možnost, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev prava Unije, čeprav je ta možnost v skladu z nacionalnim pravom prepovedana.

- 52 Na drugi strani je treba v zvezi s sodno prakso Sodišča, sprejeto na področju nepoštenih pogojev, poudariti, da se pravna razmerja, ki spadajo v ureditev za varstvo potrošnikov, tako zelo razlikujejo od pravnih razmerij, ki se obravnavajo v okviru kazenskih postopkov, kot so ta v postopku v glavni stvari in na katere je bilo opozorjeno v točki 45 te sodbe, da načel, ki veljajo na področju nepoštenih pogojev, ni mogoče preprosto uporabiti za področje procesnih jamstev v kazenskih postopkih.
- 53 Glede na vse zgoraj navedene razloge je treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člena 3 in 4 ter člen 8(2) Direktive 2012/13 v povezavi s členoma 47 in 48 Listine razlagati tako, da ne nasprotujejo nacionalni ureditvi, s katero je sodišču, ki meritorno odloča o kazenski zadevi, prepovedano, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti, ki jo imajo pristojni organi na podlagi teh členov 3 in 4, da osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obvestijo o njihovi pravici do molka – zaradi česar bi bil postopek razveljavljen – če tem osebam ni bila odvzeta dejanska in učinkovita možnost dostopa do odvetnika v skladu s členom 3 Direktive 2013/48, po potrebi z uporabo brezplačne pravne pomoči pod pogoji iz Direktive 2016/1919, ter so imele, tako kot po potrebi njihov odvetnik, pravico do vpogleda v svoj spis in do uveljavljanja te kršitve v razumnem roku v skladu s členom 8(2) Direktive 2012/13.

Stroški

- 54 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člena 3 in 4 ter člen 8(2) Direktive 2012/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2012 o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku v povezavi s členoma 47 in 48 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah

je treba razlagati tako, da

ne nasprotujejo nacionalni ureditvi, s katero je sodišču, ki meritorno odloča o kazenski zadevi, prepovedano, da po uradni dolžnosti preizkusi, ali je podana kršitev obveznosti, ki jo imajo pristojni organi na podlagi teh členov 3 in 4, da osumljene ali obdolžene osebe nemudoma obvestijo o njihovi pravici do molka – zaradi česar bi bil postopek razveljavljen – če tem osebam ni bila odvzeta dejanska in učinkovita možnost dostopa do odvetnika v skladu s členom 3 Direktive 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2013 o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje ter pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemu prostosti, po potrebi z uporabo brezplačne pravne pomoči pod pogoji iz Direktive (EU) 2016/1919 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o brezplačni pravni pomoči za osumljene in obdolžene osebe v kazenskem postopku ter za zahtevane osebe v postopku na podlagi evropskega naloga za prijetje, ter so imele, tako kot po potrebi njihov odvetnik, pravico do vpogleda v svoj spis in uveljavljanja te kršitve v razumnem roku v skladu s členom 8(2) Direktive 2012/13.

Podpisi